

3. Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : монографія. Київ, 2005. 271 с.

4. Пясковський В. В. Процесуальні форми взаємодії слідчих з іншими співробітниками правоохоронних органів під час розслідування насильницьких злочинів, учинених щодо неповнолітніх. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 249–260.

5. Чаплинський К.О. Координація взаємодії слідчих та оперативних підрозділів національної поліції України під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного часу. *Науковий вісник ДДУВС*. 2022. Спеціальний випуск № 2. С. 89–95.

Леней Михайло Васильович,

докторант Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

При проведенні процесуальних дій слідчий стикається з інформацією, яку він сприймає й обробляє, що набагато перевищує обсяг даних, що фіксуються в протоколах і додатках до них. Це означає, що реальність події відображається слідчим на двох різних рівнях: процесуальному та внутрішньому. Процесуальний рівень чітко обмежений нормами та вимогами законодавства, він детально регулюється процесуальними нормами та інструкціями, що забезпечують юридичну точність та відповідність. Водночас на рівні свідомості слідчого, інформація відображається у вигляді ідеальної, уявної моделі, яка є не тільки об'єктивним відображенням наявних фактів, а й інтеграцією потенційних варіантів розвитку подій, отриманих через встановлені версії чи типові моделі злочину. Для ухвалення правильного рішення слідчий повинен передбачати розвиток як загальної ситуації розслідування, так і конкретної ситуації проведення слідчих (розшукових) дій, враховуючи поведінку учасників, які беруть у ній участь. Моделювання результатів

прийнятого рішення базується на використанні наукових і практичних методів прогнозування і спирається на положення загальної теорії прогнозування, аналіз зовнішніх обставин, що стосуються об'єкта дослідження, обставин злочину та елементів слідчих ситуацій [1, с. 505].

У криміналістиці цей метод називається «ретроспективне моделювання», що спрямований на оцінку вірогідності показань, що перевіряються. В. В. Негребецький наголошує, якщо слідчий раніше не сприймав обстановки місця події, то на основі одних лише показань відтворити модель злочинної події досить складно. Під час перевірки показань через проведення слідчого експерименту слідчий сприймає реальне місце, предмети, сліди, а також пояснення й дії особи, показання якої перевіряються. При цьому уявна модель доповнюється сприйнятими образами справжньої обстановки, а також поясненнями й діями цієї особи. Відбувається поступовий перехід від моделі інформаційно-ймовірнісної до моделі інформаційно-достовірної. Одночасно слідчий зіставляє отриману інформацію з уявною моделлю події, що перевіряється. У результаті цього остання оцінюється з погляду відповідності дійсній обстановці на місці події. Протиріччя, неточності й незрозумілості в показаннях усуваються. Таким чином, перевірка уявної моделі полягає в усуненні з неї інформації, яка не відповідає обстановці на місці, й оновленні моделі знов отриманою інформацією [2, с. 170].

Ретроспективний характер пізнання події злочину змушує звертатися до тих фактичних даних, які виникають у результаті вчинення кримінального правопорушення і несуть інформацію про окремі обставини, що передували чи супроводжували кримінальне правопорушення. Вже з моменту отримання перших емпіричних даних про кримінальне правопорушення (повідомлень, свідчень очевидців, виявлених слідів) з'являються підстави для пояснення того, що сталося. Пояснення на рівні припущень доводиться шукати в ході розслідування кримінального провадження не тільки минулі, а й ті, які існують на сьогодні. У науці такий логічний прийом пізнання називають гіпотетичною реконструкцією [3, с. 145].

Реконструкція при розслідуванні злочинів має подвійну природу: з одного боку, це спосіб моделювання, а з іншого – це результат формування матеріальних моделей. Реконструкція використовується для відтворення обстановки на місці злочину, для повторного огляду, проведення слідчого експерименту, а

також як один з ефективних прийомів розслідування [4]. При цьому реконструкція ситуації злочинної події може охоплювати: відтворення первісного розташування предметів на місці, відтворення розміщення учасників події, реконструкція певних дій учасників події.

На місці злочинної події набуває важливого значення реконструкція психологічного портрету злочинця (складання психологічного портрету чи профілю). Втім, хоча психологічні портрети не є доказами у кримінальних провадженнях, їх можна застосовувати при пошуку доказів, а також при здійсненні окремих СРД чи розшукових заходів зі встановлення винних [5, с. 212].

З огляду на це, доцільно створити національну аналітичну базу даних криміналістичних характеристик невстановлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Ця база має містити: детальний опис фізичних особливостей (зріст, статура, вік, особливі прикмети), динамічні характеристики (типові рухи, спосіб використання інструментів, характерний «почерк» злочинних дій), психологічні особливості (елементи поведінки до, під час та після злочину, типова мотивація), спосіб учинення злочину.

Використання моделювання при підготовці до допиту полягає в тім, що слідчий будує перспективну модель майбутнього допиту – різноманітний його сценарій, заздалегідь «програє» відповідні варіанти складних ситуацій і намічає лінію своєї поведінки, співставляючи з отриманою моделлю злочину та особи, яка його вчинила. У цьому аспекті О. В. Юнацький вважає, що підготовку допиту треба розглядати у вузькому (складання плану, моделі, сценарію) та широкому значенні (визначення цілей і задач допиту, збір необхідної для проведення допиту інформації про злочин і про особу допитуваного). Що стосується моделі особи допитуваного, то її побудову слідчому доцільно починати до проведення допиту, при підготовці до нього, а остаточний вид така модель може прийняти лише в процесі безпосереднього контакту слідчого з допитуваним, оскільки саме на цьому етапі можлива правильна «діагностика» особи обвинуваченого [6, с. 12].

Матеріальне моделювання здійснюється через відтворення матеріальних моделей оригінальних об'єктів (фотознамки, відеозаписи, зліпки, макети) під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Під час такої реконструкції відтворюються ключові об'єкти або ситуації досудового розслідування, використовуючи залишкові дані, описи, фотографії та інші джерела інформації, що збереглися. Наприклад, реконструкція місця події із застосуванням сучасного програмного забезпечення дає слідчим змогу «повернутися» на місце злочину та відтворити події за кілька хвилин до їх скоєння. У віртуальному тривимірному середовищі на екрані комп'ютера можна відтворити картину події в умовах, максимально наближених до реальності. Такий підхід дозволяє ефективно вирішувати різноманітні завдання розслідування та значно полегшує подальший розгляд справ у суді. Система дає змогу, наприклад, відтворювати обстановку, що зазнала змін, моделювати дії злочинця, аналізувати «лінію погляду» очевидців, а також виконувати інші важливі слідчі (розшукові) дії [1, с. 504].

При проведенні слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій криміналістичне моделювання є незамінним інструментом, що дозволяє слідчому не просто фіксувати факти, а активно керувати процесом розслідування. Цей метод перетворює слідчу діяльність з реактивної на проактивну та стратегічно обґрунтовану, значно підвищуючи її ефективність.

Список використаних джерел

1. Чернов О. В., Пишненко І. Ю. Криміналістичне моделювання: теоретичні основи та практичне застосування при розслідуванні кримінальних правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 504–508.

2. Негребецький В. В. Моделювання як основа процесу пізнання під час перевірки показань на місці. *Підприємство, господарство і право*. 2016. № 7. С. 169–172.

3. Ексархопуло О. О. Криміналістична систематика версій як основа пошуково-пізнавальної діяльності. *Правова держава*. 2016. № 1. С. 145–149.

4. Герасімов Р. Р. Криміналістична реконструкція та теорія моделювання. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*. (Випуск 43): матеріали міжнародної науково-практичної конференції. URL: <http://www.lex-line.com.ua/> (дата звернення 19.10.2025 р.).

5. Павлова Н.В. Застосування уявного моделювання під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України*: матер.

Міжвід. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12 серп. 2022 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 132–135.

6. Юнацький О. В. Криміналістичне моделювання пізнавальної діяльності слідчого : автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Запоріжжя, 2004. 20 с.

10. Коваленко А. В. Концептуальні засади використання цифрової 3D моделі як засобу пізнання та відображення ознак кримінального правопорушення. *Криміналістика і судова експертиза*. 2021. № 66. С. 420-430.

Макарова Олена Павлівна,

доцент кафедри криміналістики та судової експертології майор поліції Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент

Лисюк Артём Миколайович,

здобувач вищої освіти Харківського національного університету внутрішніх справ

Мараховець Анна Сергіївна,

здобувач вищої освіти Харківського національного університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ПРЕЦЕДЕНТНОЇ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

Сучасний етап розвитку криміналістики характеризується зростанням ролі міжнародних стандартів у формуванні наукових підходів і практичних рішень, зокрема у сфері криміналістичної тактики. Одним із ключових чинників цього процесу є прецедентна практика Європейського суду з прав людини, яка істотно впливає на формування тактичних засад проведення слідчих (розшукових) дій, забезпечення прав людини та дотримання принципу змагальності у кримінальному провадженні. У контексті інтеграції українського правового простору до європейського правового поля важливим є вивчення впливу рішень ЄСПЛ на національну практику, у тому числі на